

1982 De trodde de skulle dø

Ei mørk høstnatt i 1944 sitter Robert Jerome Dollum mest i andre tanker, til tross for at han nærmer seg Berlin i et B17 Flying Fortress bombefly. Foran seg ser han tusenvis av lysglimt, vel vitende om at inn i det helvete skal de snart fly. Det var noe ironisk over det hele. Han hadde kun noen minutter tidligere sittet i messa og snakket med den nye haleskytteren. Den forrige maktet ikke å legge igjen flasken, og de kunne ikke ha en mangelfull beskyttelse bakfra - bokstavelig talt. Robert hadde fortalt om sine røtter fra *helvete*. Han moret seg like godt hver gang han fortalte om sin far som hadde vokst opp ved et sted i Norge som het Hell. Dette var hans favorittfortelling ovenfor nyankomne til skvadronen under såkalt familiarisering. Akkurat nå var det ikke mye som ble sagt. Han var redd for å dø. De var alle redde for å dø, men de snakket ikke om det. Paradoksalt nok gikk redselen over i det de entret helvete. Når granatene eksploderte som lysende ulldotter ved siden av, når de så kamerater bli truffet og gikk i tusen deler eller et fly var på vei ned som ei ildkule, mens mannskapet forsøkte å komme seg ut - da, ja akkurat da var de ikke redde for å dø. Tyskernes *flak* batterier forut spilte på sitt fulle

Robert Dollum

register. Robert Dollum lot livet passere på nytt i revy - som en siste mulighet hver gang. Han hadde passert over 20 bombetokt over kontinentet. Hans aller første hadde også vært over Berlin, den 19. mai. Da de første *flak* tar tak i den store flykroppen og rister den omtrent i filler, har Robert nettopp avsluttet sine familiære tanker til sin familie i Minnesota, og tilbake til sine røtter fra Dullumsgjerdet på Stjørdal i Norge. Nå titter han rundt seg, observerer sine kamerater - som et slags siste glimt, en siste takk ovenfor disse som stod ham så nært og som han på et vis skyldte livet. Han titter på enda en nykommer i crewet som hadde erstattet høyre flankeskytter John Fletcher som hadde fått skutt av det ene benet under kneet, samt mistet fire fingre grunnet frostskafer under deres niende *mission* den 5. juni.

Robert savnet John, og var glad kameraten ble tildelt The Purple Heart. Han titter mot skipperen, Rudy Kostka, som mesterlig hadde fløyet dem hjem flere ganger kun på to motorer, og som for kort tid tilbake reddet alle da bremsesystemet var skutt i filler. Rudy landet flyet, og foretok såkalte "ground loop" for å minste farten og klarte å stoppe før det raste inn i skogen og den sikre død. Uheldigvis skled de av banen, traff ei lita hytte full av amo, som eksploderte og skjøt flyet i filler. Merkelig nok kom de seg ut av flyet før det eksploderte. Tiden var ikke kommet for noen av dem enda. - Robert kommer brutalt tilbake til nåtiden og den harde virkelighet da han blir fullstendig blendet av et *flak* bare noen meter unna. Flyet blir kastet omtrent inn i en roll, splinter slår inn overalt. Noen skriker. Nå var ikke Robert redd lenger. Ei usynlig kraft hadde fjernet redselen for å dø. De kalte det *ære*.

Robert Dollum i cockpit under et raid over Berlin

Ganske så ofte møter vi familier og enkeltmennesker, som har en hendelse - en episode som de kan meddele, av og til mest som ei bisetning midt i en samtale. Det som starter så uskyldig, kan bli til en familiesaga som fremstår gjennom sine ulike vitnesbyrd som eksempler på at knapt noen går fri - men blir innhentet på sin måte, og

viser hvor skjørt livet er. Gjennom større og mindre meddelelser bindes forhold og skjebner sammen, i sorg og glede, og danner et verdifullt bidrag til vår felles kulturarv. Ofte er den enkelte ikke klar over dette selv, og fortier. Mye viktig stoff går derfor over i historien uten at andre fikk tatt lærdom. Det å se medmennesker og familier i ulike situasjoner gir ettertanke. Ettertanke er kunnskap. Kunnskap er ikke makt, men ydmykhet. La oss i dette kapittel møte en familie, hvis små greiner vokste i hver sine retninger og ble på sitt vis til et stort tre, hvor noen visnet og døde, andre ble brutalt kuttet av, mens det store flertallet forble fast ved sine røtter.

Første avsnittet i dette kapittelet er et eksempel på ei slik grein, ei av de som vokste seg over havet og etter hvert ble perifer selv for andre nære familiegreiner. De fleste hadde nok med seg selv og sine. Slik også for familien Mette og Peter Dullum på Dullumsgjerdet på Stjørdal.

I familien hadde fire av seks brødre reist til Amerika. Den ene attpåtil to ganger, og kom hjem igjen. Det var Peder Martin Dullum (1889-19..). De tre andre som dro var Olaf, Paul og Kjelberg. Disse ble værende i Amerika, mens altså Peder kom hjem, giftet seg og stiftet familie på eiendommen Tronstad helt inntil hoppbakken på Resve. Her lever i dag sønnen Arvid, som ble min kontaktperson ovenfor dette kapittelet som ikke på noen måte var tiltenkt, men resultat av en enkel

Paul og Kjelberg Dullum

bisetning under en eller annen tilfeldig samtale tilknyttet krigen. Familien Arvid Dullum har i dag ingen kontakt med sin slekt på andre siden av dammen. Den døde på en måte ut da far Peder Martin gikk bort. Dette er ikke uvanlig, faktisk ganske så normalt. Det er kun de siste 20 årene at slektsgranskning har kommet på moten. Amerikanerne søker sine røtter og vi finner våre egne der borte. Forrige generasjoner hadde ikke verken tid, krefter, økonomi eller de muligheter vi har i dag.

Under min *research* om Tirpitz, nevner Arvid Dullum (f. 1932) at et søskenbarn av ham i Amerika hadde vært med på å bombe Tirpitz i Fættensfjorden. Jeg visste i samme åndedrag som Arvid fortalte, at dette ikke kunne være riktig. Men en hver "historie", sant eller ikke sant, kan ha en årsak eller et snev av realiteter, skjønt ofte gjennom misforståelser og forviklinger når historien gjentas og/eller vokser. Men uansett trigget Arvid min nysgjerrighet. Og det gjorde saken ekstra spennende at han så detaljert refererte til et brev hans far en gang fikk fra nevøen Robert (sønn av Paul), hvor det fremkom at Robert hadde vært en av de 40 flyene som raidet Tirpitz den 28. april 1942. Arvid kunne gjengi flere opplysninger som stemte på en prikk med de faktiske forhold den natta. Robert skulle ha gitt til kjenne at to av flyene måtte returnere, hvilket også er korrekt. Likeledes hvor klart måneskinn det var, og at han så både Trondheim og Stjørdal. De siste opplysninger ga meg de første varselklokker. Her er vi altså offer for et av disse merkverdige puslespill, hvor kanskje ord og meninger (på engelsk i tillegg) fremskaffer en tradisjonsfortelling som sementeres som fakta. Misforståelser blir ikke gjenstand for tvil. Ganske normalt og vanlig, og kan ikke lastes noen. Og når brevene eller annen dokumentasjon nå er borte, blir det ekstra utfordrende for slike som meg. Og jeg fant fort denne Robert, som åpnet dette kapittelet.

Søskenbarnet til Arvid Dullum på Stjørdal, het altså Robert Dollum (med o) og var eneste barn av onkel Paul, som i Amerika ble gift med Caroline Ausen fra Mondovi i Wisconsin.

Robert Dollum tok eksamen ved Albert Lea High School, MN i 1938. Deretter var det to år på College og ytterligere to år på University of Minnesota. Før han fikk avlagt eksamen befant Robert seg i Luftforsvaret, hvor han snart ble kaptein. Han kom til England med sin skvadron den 28. april 1944, og gjennomførte i løpet av året 29 bombetokt over Europa, blant annet flere over Berlin. Robert Dollum kunne altså ikke ha hatt noe med raidene mot Tirpitz i Trøndelag å gjøre. Alle de foregikk i første halvåret av 1942. Hans gode venn og crewkompis, Jack Griswold (left waist gunner) - som i dag er 90 år og bor i Florida, bekrefter dette med store bokstaver, og har fortalt meg om Roberts begavelse og egenskaper. En fåmælt og litt saktmodig person, en tvers igjennom pålitelig fyr som alltid stilte opp og ga av seg selv, som priset livet og var meget takknemlig for å ha overlevd krigen i en så fremskutt og utsatt posisjon som navigatør på et alliert bombefly. Robert deltok også under invasjonen i Normandie. Han forlot England igjen den 26. oktober 1944. Han mottok Air Medal den 7. juni, Oak Leaf Cluster to Air Medal den 14. august og Distinguished Flying Cross den 4. september 1944. Etter krigen begynte Robert i en bank. Han giftet seg med Glee Quill den 14. september 1947. Paret forble barnløse. De flyttet litt rundt i USA, og i 1968 sluttet Robert i bankvesenet, og begynte sammen med en kamerat i Denver, Colorado - et eget rådgivningsfirma: "Business Engineering". Roberts godhet satte ham i en vanskelig situasjon. Partneren stakk nemlig av og etterlot Glee og Robert all gjeld. De flyttet til Arizona og begynte på nytt i 1972. I 1986 jobbet Robert som vaktmester i et større boligkompleks. En dag klatret han opp en stige for å gjøre rent i ei takrenne. Stigen røk. Robert falt ned og brakk ryggen. Det heter seg at han var kun "1/32nd of an inch" fra å bli totalt lam. Fallet hadde redusert hans allmenntilstand betraktelig. På kort tid fikk han to alvorlige hjerteslag, og kardiologen fortalt Glee at hun måtte leve med det faktum at hun kunne finne sin mann død på gulvet når som helst.

Glee & Robert

Crewet til Robert Dollum: Robert foran til venstre. Jack Griswold lengst til høyre bak

Mens dette pågår på andre siden av Atlanteren, vel uvitende om hverandre, har familien til søskenbarnet Arvid Dullum gjennomgått sine prøvelser. Arvid forteller meg litt om sin oppvekst. For det første var det en ganske så lange skoleveg. Over Remyra, ned Beistadgrenda, Ree, Mæle og til Haraldreina. Og hjemover var det kraftig motbakke. Har foreldre sendt ungene sine på en slik skoleveg i dag, ville de blitt anklaget for barnemishandling. Under krigen måtte han stadig skifte skolested, fra Haraldreina, via Mæle, Ree og Moksnes. Nå var det ikke bare skolevegen som var lang og tung. Om somrene sætret de på Hilvollen innafor Skralttjønna. Dit måtte ungene stadig gjøre ærend. Det blir noen mil.

Hjemme var det ganske så folksomt under store deler av krigen. Mye folk kom opp fra Halsen. De følte seg utrygge så nære flyplassen. *"Mor og far hadde virkelig hjerterom"*, forteller Arvid. Arvid var vitne til at tyskerne tok en rømt russisk krigsfange ved Vidablikk. *"Uff, for ei behandling"* Likeledes ble onkel Ole Georg arrestert av tyskerne ved Hjelpdalen, da han under en kontroll ikke hadde sin passerseddel på seg. Ole Georg så mest ut som en tett, liten russer. Og det var kun sekunder fra at de skjøt ham der og da. Ellers utøvde ungene sin egen krig. Ovenfor der terrassehusene i dag ligger, er det mest som en canyon. Der oppe plasserte ungene seg og hidde stein ned på tyskerne. Disse svarte med å skyte med skarpt, og rakkerungene sprang flere kilometer inn i skogen nord av Resve og gjemte seg. Broren Petter hidde en stor stein på hirsjefen på stasjonsområdet en gang, men kom seg rundt hjørnet på Stjørdal hotell og gjemte seg i ei hule ved Liavatnet i flere dager. En dag Arvid og Petter var med mor si på besøk til Hognesaune, fant de på hjemvegen en rar, tung sak med ring i. Den tok de med hjem. Faren ble forskrekket. Det viste seg å være ei 3 kgs bombe. Faren gjemte den der og da, og den ble aldri senere funnet.

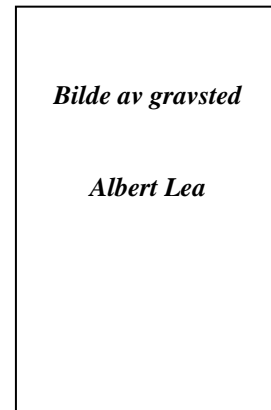
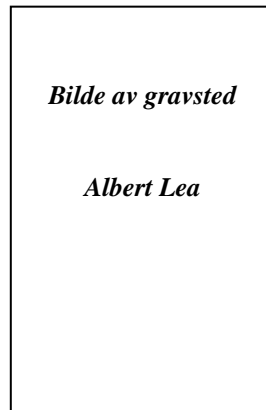
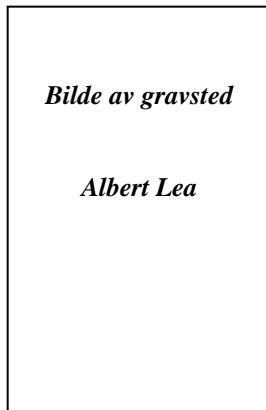
Arvid Dullum og foreldre: Peder og Dorthea

Arvid savner tradisjoner, og erindrer sin bestemor Mette, som bodde hos dem til hun døde den 1. januar 1945. Petter og Arvid fikk ofte nye hoppski til jul, etter hvert som de vokste til. Foreldrene så fysisk fostring som viktig. En gang de fikk hoppski, kom 1. juledag med strålende fint vintervær og føre, og de lurte seg ut for å prøve hoppskiene. Petter var uheldig og brakk den ene skia. Han fikk ikke ny. *"Det var straffa for manglende helligbrøde"*, ga bestemor uttrykk for. En hadde ikke lov å gå ut 1. juledag.

Far til Arvid jobbet en del i private steinbrudd. Arvid måtte tidlig være med for å hjelpe til og lære. Og var det ikke arbeid med en feisel i steinbruddet, så var det stadig arbeid rundt på gårdene. Mye slit, men du verden som det herdet, og det ble med videre i genene, da Arvids egne barn i oppveksten var med i mange typer av idrett: ski, fotball, friidrett, håndball, turn, skyting og skihopping. Det ble mye kjøring, - bringe og hente, og mor Oddrun var sydame med mang ei våkenatt for å klargjøre utstyr. Det heter seg: *"Er ikkje arbeidshugen med frå unge år, vert det vanskeleg å få den ettersendt"*.

Tross sin oppofrelse og pågangsmot, gikk ikke familie fri. Mor til Arvid dør fire måneder før han stod konfirmant. Far døde etter et kort sykdomsleie, så dør hans egen datter Diana, og

broren gikk bort så altfor tidlig. ”Det heter seg at tiden leger alle sår”, sier Arvid - ”men ikke alle”, legger han til.

I Amerika skjer følgende innen familien. Paul hadde som nevnt giftet seg med sin Caroline og fått sønnen Robert, vel omtalt i dette kapittelet. Broren Kjelberg, f. 15. april 1892, død: 12. september 1956 - gifter seg med Ruby Minnie (1906-1999). De fikk sønnen Norman Marius, f. 10. november 1932, død: 4. mai 2000, - som i sin tur ble gift med Patricia og fikk sønnen Curtis, f. 15. mai 1959, død: 13. desember 1996. Den siste broren, Olav - synes å ha reist til staten Washington, forble ugift og barnløs. Disse greinene synes altså å ha dødt uT.

Vi skriver lørdag 18. september 1982. Arvid hadde vært på Værnes om morgenen og hentet sønnen Arnfinn (20) som kom hjem på permisjon fra militære i Harstad. Mor Oddrun var på jobb på Stjørdal samvirkelag. Oddrun og Arvid hadde 8 barn. Nå satt deler av familien på kjøkkenet og drakk kaffe, mens Arnfinn fortalte fra sin tjeneste nordpå. Arnfinn var litt trøtt etter reisen, men mente han ikke fikk sove om han la seg nedpå, så han bestemte seg for å bli med far Arvid til skogs etter et lass med tømmer. Nettopp denne avgjørelsen skulle vise seg å få enorm betydning. De to tenåringsdøtrene Perly (13) og Siw Anita (14) skulle også bli med å ta et tak under opplessinga, som skulle finne sted ca. fire km unna. Ungene på Tronstad hadde aldri vært redde for å arbeide, som senere i livet skulle gi resultater innen idretten.

Om lag to timer etterpå er de på vei hjem med lasset. Arvid kjørte traktoren, og på lasset på

tilhengeren satt de tre ungene. Lasset bestod av stokker som var reipet fast med tau. Hva som gjorde at Arvid ikke benyttet kjetting er en merkverdighet i seg selv, da det vanligvis var det han brukte. Men ikke akkurat nettopp den dagen - pussig nok, og heldigvis. Det hadde regnet en del, veien var bløt og humpete med dype skumle hull som var skjult av søle. Et slikt hull skulle bli skjebnesvangert for det ene tilhengerhjulet. Da de passerte Reberget, ca. 1,5 km fra Resve - hører Arvid et knepp. Låsen for kroken til tilhengeren var for dårlig, løsner og i løpet av et sekund registrerer Arvid at tilhengeren velter rundt med ungene på. Arvid ser dette øyeblikk som i sakte film, mens hjernen frembringer alle tenkelig og utenkelig scenario og resultater. En forferdelig opplevelse. Bildet frøs seg fast på netthinnen for all fremtid av en veltet tilhenger med tungt tømmerlass, og under hans egne tre barn.

*Perly og Siw Anita
(Faksimile fra Trønderavisa den gangen)*

Som i en form for ørske, i sakte bevegelser - kommer Arvid seg ned fra traktoren og bakover mens hjernen analyserer hvorvidt han skal forsøke noe eller løpe etter hjelp med en gang. Da ser han Arnfinn som har hodet og halve kroppen stikkende fram under tømmeret. Arvid får dratt fram sønnen. Og der og da skjer et av verdens uforklarlige under. Siw Anita har senere forklart at på dette tidspunktet lå hun i et gjørmehull under lasset, og tiltrakk seg den siste boble av luft, mens hjernen ga henne klar beskjed: ”*nå dør jeg*”. Men så var det dette underet igjen, som vi har lest om som sjeldenheter fra andre kanter av vår klode, nemlig det å etablere uante krefter. Vi har hørt om personer under brann som har flyttet tunge skap på flere hundre kilo.

*Familien Dullum 1979
Bak f.v: Roger, Mona, Oddveig, Diana, Bente og Arnfinn
Foran f.v: mor Oddrun, Perly, Siw Anita, far Arvid*

De hadde ikke noe valg. *"Løft skapet og kom deg ut - eller dø i brannen som innhenter deg"*. Vedkommende løftet jernskapet. Og det var dette som skjedde i Resvemarka denne septemberdagen i 1982. Skulle Arvid ha en mulighet til å redde sine to døtre, måtte han og Arnfinn løfte unna ei bør på mange hundre kg, kanskje et halvt tonn - i ett eneste forsøk. Realismen tilsa at det var umulig. Det går ikke an. Men så var det dette som ingen kan forklare. Det å løfte fjell. *"Løft - eller dø"*. Arvid og Arnfinn hadde heller ikke noe valg. De måtte bare løfte "fjellet"!

Siw Anita ble dratt fram, i sjokk. Det oppstår ingen gjensidig kommunikasjon, men med stor sannsynlighet har Arvid snakket om hjelp, lege etc. Muligens gikk dette inn hos Siw Anita, for plutselig var hun borte. Hun hadde hivd av seg den tunge røde genseren og tatt av seg støvlene, og barfot løp hun av sted. Hennes veltrente kropp hadde redde henne. Nå skulle den sannelig få redde søstera også. Noen minutter senere ankommer hun nærmeste gård ca. 1 km unna. Mens hun spydde blod fikk hun fortalt hva som hadde skjedd. Likevel tok det hele 90 minutter før hjelpa kom, inklusiv lege. Mens Siw gjennomfører sitt livs løp, jobber Arvid febrilsk med å finne Perly i myra. Han registrerte at Siw Anita var borte, ble engstelig for hennes tilstand (sjokk), og sendte Arnfinn etter for å finne henne. Det var styggdjupt i myra. Arvid sank ned til midjen. En skal kunne tro at det var bare å gripe tak i Perly. Men hun var ikke der. Arvid måtte lete. Han var sikker på at hun hadde druknet. Minuttene gikk. Men så plutselig fikk han tak i den bevisstløse Perly. Munnen var full av jord og slim. Hun virket livløs. Men det var så vidt antydning til puls. Han iverksatte munn-til-munn metoden, og lurte døden enda en gang. Deretter rev han av seg klærne, tullet Perly inn så godt han kunne og la seg inntil for å varme henne. Så var det bare å vente. *"Vil hun dø her i mine armer"?*

Det ble sykehusopphold på de to jentene, hvor Perly ble ei hel uke. Hun hadde hjernerystelse og fikk lungebetennelse, mens Siw Anita hadde forskjøvet noen virvler i nakken. I ettertid vet vi at følgende faktorer var avgjørende: Arnfinns tilstedeværelse, at kjetting ikke ble brukt, og at uhellet skjedde mot bløtt underlag (myr). Hadde Arnfinn gått og lagt seg, hadde det vært hard bakke og lasset låst med kjetting (uten bevegelse), ville de ha omkommet momentant.

Perly, far Arvid, Siw Anita og Arnfinn, søndag 15. august 2010

Arvid Dullum og hans store familie fikk ikke noe gratis. Det var mye arbeid og slit for å få endene til å møtes. Det har vært tap og sorg, men og glede gjennom å se sine barn finne livets meninger og verdier innenfor idrett og samhold. I dag er Arvid enkemann, ivrig jeger og naturmenneske, med 22 barnebarn og 5 oldebarn. Sin hardeste kamp kjempet han i et myrhull for 28 år siden. Da bestemte noen i vertikalaksen eller andre høyere makter at han skulle få beholde sine to døtre, mot alle odds. Mirakelets tid var ikke forbi.

Fra den frodige og noe svale Remyra tilbake til den golde og steinvarme Arizona. Her strever ei anna familiegrein sin livskamp gjennom Robert som hadde vært utsatt for et forretningsbedrageri, brukket ryggen og fått to hjerteslag. Dullum og Dollum er samme folket. Blodsbåndene mellom Remyra og Arizona er der, men de vet ikke om hverandre. De to søskenbarnfamiliene har kjempet sine kamper. Opptrådt på ulike arenaer. Robert seiret og overlevde et helvete i lufta. Arvid seiret i et myrhull. Men så skulle den ene greina bli innhentet av skjebnen til slutt likevel, mest ironisk når vi vet at Robert hadde overlevd krigen. Arvid vant sin kamp på en lørdag. Robert skulle tape sin siste kamp på en lørdag. Lørdag den 8. november 1986 går Robert sin vanlige morgentur. Klokken er 0924 på et fortau på West Morton Avenue (N.19th Ave) i hovedstaden i Arizona. Plutselig kommer en 1969-modell Chevrolet Camaro i 120 km/t. Den 26-årige føreren mister kontroll over bilen, som farer inn på fortauet og meier ned Robert, som døde momentant. Han overlevde Berlin, men kunne ikke stå opp igjen fra det døde til tross for at byen het Phoenix. Ei familiegrein fra Dullumsgjerdet i Stjørdal var utslettet.

Glee og Robert